

Ontvangen Literatuur

nest jonge spotvogels bij Ospeldijk

Foto: Boena van Noorden

Een duik in de tijdschriften:

Paul Keuning

Hoeveel plekken zijn er nog in Nederland, waar je onderzoek kunt doen naar de spotvogel? De meeste vogelspotters springen een gat in de lucht als ze al één spotvogel te zien krijgen. Boena van Noorden uit Deurne heeft het voorrecht om in een gebied te wonen, waar de spotvogel nog in redelijke aantallen voorkomt. De auteur beschrijft in dit artikel het broedsucces van deze zeer kritische vogel van de rode lijst, die sinds de jaren zestig met 50 tot 75 procent afgenomen! In de Peel vind je nog plaatsen met tientallen nesten.

Door verandering van het klimaat schuift de soort steeds verder naar het noorden op. De spotvogel komt hier als één van de laatste aan via de zuidoostelijke trekroute. Nederland zit op de noordelijke grens van zijn zomergebied. Als we het klimaat als oorzaak van de achteruitgang uitsluiten, want het wordt toch langzaam wel wat warmer,

wat zijn dan nog meer factoren van de afname? Komt het door het insecticide imidacloprid, dat recent in het oppervlaktewater is aangehouden? (Huntley et al 2007). Ook in Limburg is de soort zeker met 30% afgenomen. De kennis over reproductie en overleving ontbrak tot nu toe, daarom werd dit onderzoek uitgevoerd.

De onderzoeksgebieden liggen in intensief gebruikt agrarisch gebied in De Peel, aan rustige onverharde boerenweggetjes met zomereik en berk langs de kant. Dat is het geval bij Ysselsteyn, ten Z-O van Venray. De andere biotoop ligt bij het gehucht Ospeldijk, gemeente Nederweert. Ook weer een boerenweg, in dit geval met veel struikgewas langs het pad: braam, vlier en wilg. Dit cultuurlandschap is ontstond na ontginning van het hoogveen in het begin van de 20e eeuw.

Werkwijze

Vanaf begin mei, wanneer de spotvogels aankomen, werd het gebied wekelijks bezocht. Zangposten werden op de GPS opgeslagen, zo werd een compleet beeld van territoria verkregen. Daarna werd begin juni systematisch gezocht naar nesten, die regelmatig diep in het (braam-) struikgewas zitten. Met de 'dideroid-roep' van de spotvogel werd duidelijk waar je zoeken moest en als je dan laag bij de grond naar boven kijkt, is in het tegenlicht het nest makkelijker te vinden dan wanneer je er van bovenaf op kijkt. Ook de nestplaatsen werden in de GPS opgeslagen, net als broedstadium en de legselgrootte.

Ik had nog nooit van het Mayfield nestsucces gehoord, maar ook dat werd met behulp van Jeroen Nienhuis van Sovon uitgerekend. Mayfield rekent met de dagelijkse overlevingskans. Een deel van de nesten wordt namelijk niet gezien op de dag van uitkomst, maar een paar dagen

later. Sommige eieren zijn dan in-tussen al mislukt voordat de waarnemer ze had ontdekt. Het gecorrigeerde Mayfield nestsucces komt, zeker als er weinig waarnemingen zijn gedaan, beduidend lager uit dan de bepaling op de klassieke manier.

Het merendeel van de 547 gevonden nesten met minimaal één ei zat in braamstruiken. De gemiddelde legdatum van het eerste ei valt op 1 juni. Van 422 nesten kon de legselgrootte worden bepaald, met gemiddeld tussen de 4 en de 5 eitjes. Deze bevindingen komen overeen met onderzoeken in België, Duitsland en Polen. Vervolglegsels komen feitelijk alleen voor wanneer er iets mis gegaan is met het eerste legsel. Bewonderingswaardig wat er allemaal is onderzocht aan het voergedrag van de ouderparen: Zo werd geabstraheerd dat het aantal voedingen per jong in 12 dagen neer moet komen op 1482. Uit filmopnamen kon de duur van een voeding worden vastgesteld, die bedroeg 5,7 seconden. Het was niet altijd eenduidig te zien waar de voedselhapjes uit bestonden, maar het overgrote

deel bestond uit vliegende insecten. Tweedderde van de poepjes van de jonge vogels werden door de ouders door geslikt en gemiddeld gebeurde dat nadat zes keer voedsel was aangeboden.

Broedsucces en verliesoorzaken

Het volgens de Mayfield gecorrigeerde nestsuccessen over de onderzoeksperiode 2002-2014 was 38,5%. Van 36% van de mislukte broedsels kon de oorzaak niet worden achterhaald. 35% Van de mislukkingen vond plaats in de ei-fase, 29% ging mis in de jongen-fase. Predatie wordt vermoed bij de overgrote meerderheid van de gevallen waar het mis ging. Het nest was dan ongeschonden, maar leeg achter gelaten. Een hoog nest in struiken aan dunne takken, dan kunnen alleen vogels de daders zijn, terwijl nesten op lage hoogte waarschijnlijk door muizen werden leeg geroofd. Per dag verdween er dan één ei, maar bewijs dat dit muizenwerk was kan niet worden geleverd. Na langdurige regen werden jongen soms dood in het nest aangetroffen als gevolg van onderkoeling en voedselgebrek. De jongen zijn na 6 dagen

te groot om allemaal door moeder warm gehouden te worden.

Conclusies:

De broedresultaten in het onderzoeksgebied zijn vergelijkbaar met die in de ons omringende landen. Ook de reproductie in de Peel komt overeen met soorten als bosrietzangen, tuinfluiter en zwartkop, soorten die hun populatie goed op peil kunnen houden. Dan moet de achteruitgang in de rest van Nederland toe te schrijven zijn aan het geringe aanbod van geschikte broedbiotopen: plekken met bermen van onder andere braamstruweel. Opgemerkt wordt nog dat de spotvogel zich gedurende 9 maanden buiten onze landsgrenzen ophoudt. Omstandigheden in Afrika en in de Sahel zijn niet meegenomen in dit onderzoek, maar zullen ongetwijfeld hun invloed hebben op de leefomstandigheden van de spotvogel.

Bron: de heer **B. van Noorden**, Limosa jrg. 88: pag (4) 2015 Tijdschrift van de Nederlandse Ornithologische Unie en Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Wat stond er nog meer aan interessante artikelen in de vogelbladen?

Tussen Duin & Dijk jrg. 15 (1) 2016 Samenwerkende Flora en Fauna-organisaties in N-H. J. vd Winden & N. Hogeweg 'Waar horen we nog hoempen in het moeras?' Het aantal roerdampen is in aantal afgenomen in Noord-Holland, ons werkgebied telt slechts één territorium in het Naardermeer. De lage aantallen duiden op een tekort aan leefgebied. J. Deru et al 'Metten van voedsel voor weidevogelkuikens' Met plakvallen aan de rand van een weiland wordt aantal en soort insect vastgesteld. D. Tanger 'Observaties van jonge grutto's', door jonge grutto's, voorzien

van een kleurring op pleisterplaatsen te tellen, wordt een indicatie voor het broedsucces verkregen.

Dutch Birding jrg. 38 (1) 2016 Tijdschrift over palearctische vogels P. Adriaens & C. Gibbons 'Identification of the *Larus canus* complex', determinatie, herkenning in het veld van de verschillende stormmeeuwsoorten, waarbij vier ondersoorten onderscheiden worden: onze 'gewone' stormmeeuw, aangeduid als *canus* en verder de *heinei*-, *Kamtsjatka*- en de Amerikaanse stormmeeuw.

Dutch Birding jrg. 38 (2) 2016 Kris De Rouck & E.B. Ebels zagen een oosterse vorkstaartplevier bij Sint Philipsland -sept. '14. M.I. Habib geeft een 'Update van broedstatus van de Rode-Zeelepelaar in Egypte'. Ook van de heer Habib een 'Tellingen van broedende Saunders' dwergsterns bij Ras Sudr in de Sinäi'. J. Duckowski onderzocht een aangereiden vrouwtje van de 'Goudgele nachtzwaluw in de Westelijke Sahara in Marokko'. E. Winkel beschrijft de 'kleine veldleeuw-erik' bij El Gouna (Egypte). M. Roos en E.B. Ebels namen een 'Swinhoes boszanger waar bij Kamperhoek' in

de periode nov.'13 t/m jan.'14. W.v. Gasse zag in Bulgarije bij Burgas een maskerkwikstaart op 12-09-'15. En nog tientallen waarnemingen van bijzondere soorten onder WP reports.

Dutch Birding jrg. 38 (3) 2016

A. Hellquist 'Herkenning van vrouwtje witkopgors, nieuwe puzzelstukjes'. A.B. Dov & Y. Kiat 'Broedende gestreepte dwergooruilen in de Riftvallei, Israël'. D.M. Brinkhuizen 'Birding in the Galápagos Islands', tientallen endemische soorten en ze zijn niet schuw. J. Bosma & E.B. Ebels 'Grijze junco zat febr.-april '15 in Groningen (Beijum)'. Verder onder het kopje WP reports weer vele zeldzame soorten, gespot op diverse plekken in de wereld. En bij recente meldingen vind je een overzicht van de binnenlandse meldingen in de periode jan.-febr. van dit jaar.

Het Vogeljaar jrg. 64 (1) 2016 T. Sas 'Nederlandse vogelbescherming in de Eerste Wereldoorlog', de mobilisatie vanaf de zomer 1914 leidde tot zorgen over de vogelstand. Om te voorkomen dat de op Rottum gelegerde soldaten de eieren van de vogels roofden, werden ze voorgelicht over het nut van vogelbescherming. T. Loorij 'Foute vogelnamen op postzegels'. G. Ouweneel 'Het ornithologisch erfgoed van Kist, een 'bezeten' veldwaarnemer'. De nalatenschap van mr. J. Kist, allemaal nog aanwezig op zijn werkkamer, is een waar mekka voor wie oog heeft voor de persoonlijke aantekeningen van een echte vogel-ontdekker. Door J. Jansen wordt nog een vogelbeschermmer en onderzoeker van voor de oorlog uit de Peel beschreven. Dat was Frans van Baar 'Eierzoeker en beschermer'. De werkgroep ornithologisch erfgoed buigt zich nu over

de vraag wat er met zijn zeer complete verzameling vogeleieren moet gebeuren. Gaat het naar Naturalis, dan wordt deze collectie opgesplitst in vele laatjes over de verschillende vogelsoorten. Het zou mooi zijn als het Brabants natuurmuseum in Breda hier belangstelling voor toont: dan kan deze verzameling intact tentoongesteld worden. G. Wassink & W. Hingmann '2014: recordjaar voor de oehoe in Nederland en enkele West-Duitse gebieden'. K. Heij 'Achteruitgang van huismussen in steden gestopt?' De aantallen stabiliseren de laatste jaren. Meer struiken en heggen, i.p.v. de versteende tuinen zou helpen.

Broedend wijfje zeer vast zittend in het nest

Foto: Boena van Noorden